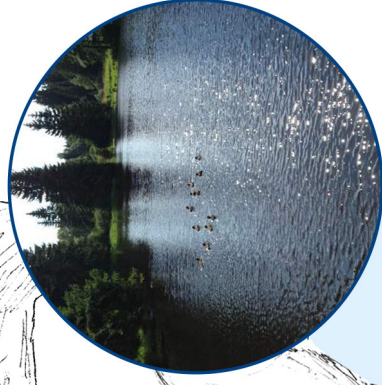
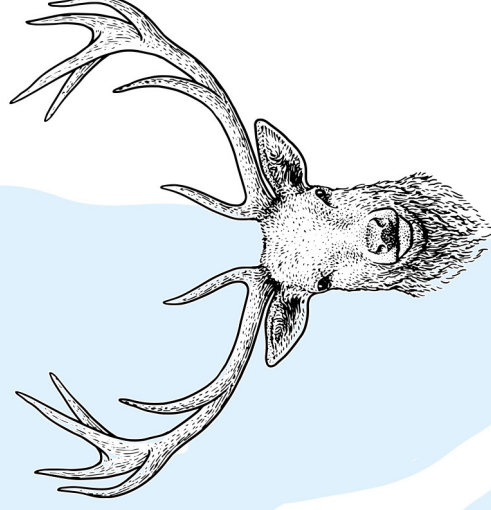

DO RAŠELINIŠŤ A TAJGY V KLADSKÉ

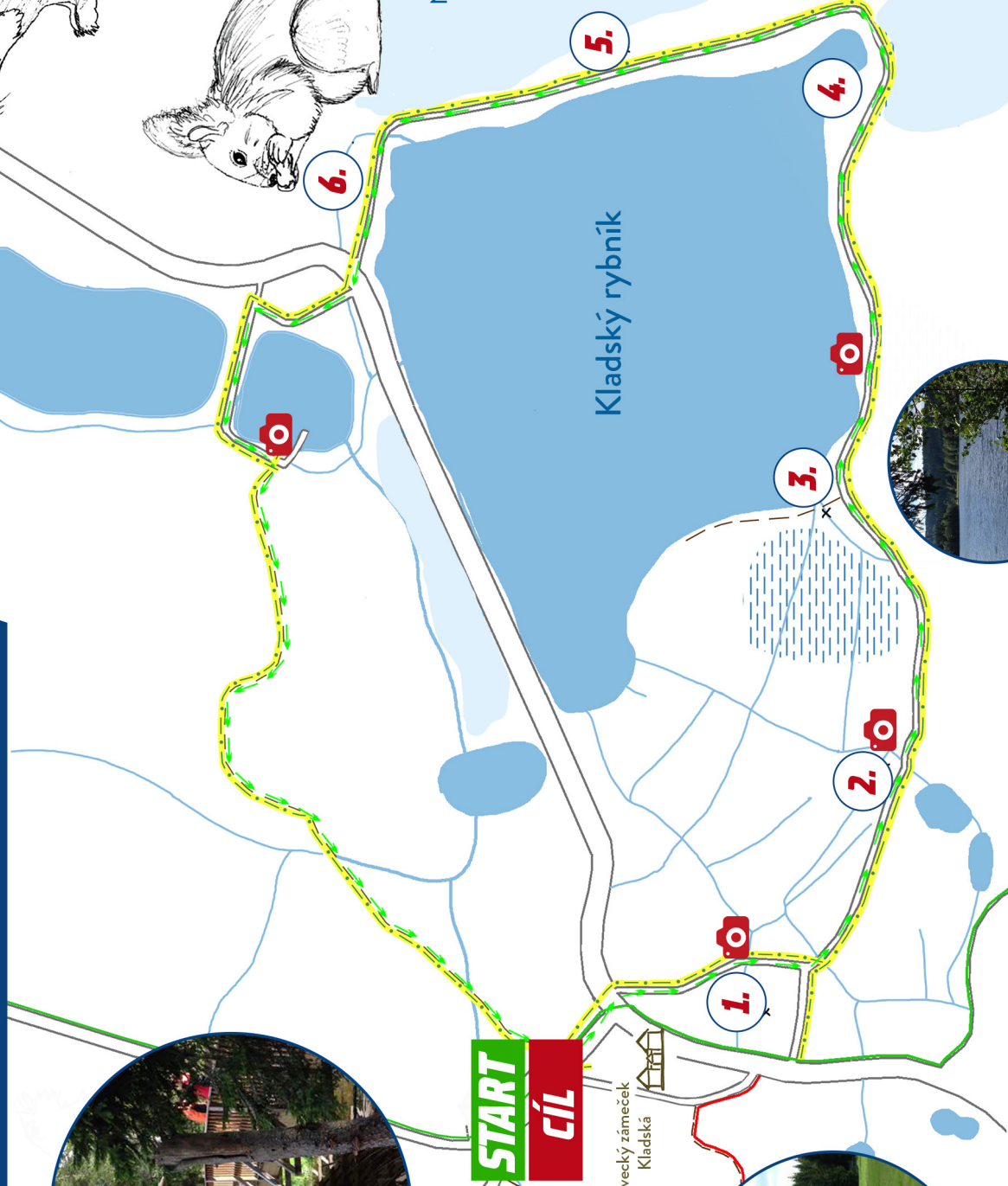
NPR Kladské rašeliny
TAJGA

START

CÍL

Lovecký zámček
Kladská

DO RAŠELINIŠŤ A TAJGY V KLADSKÉ

1.

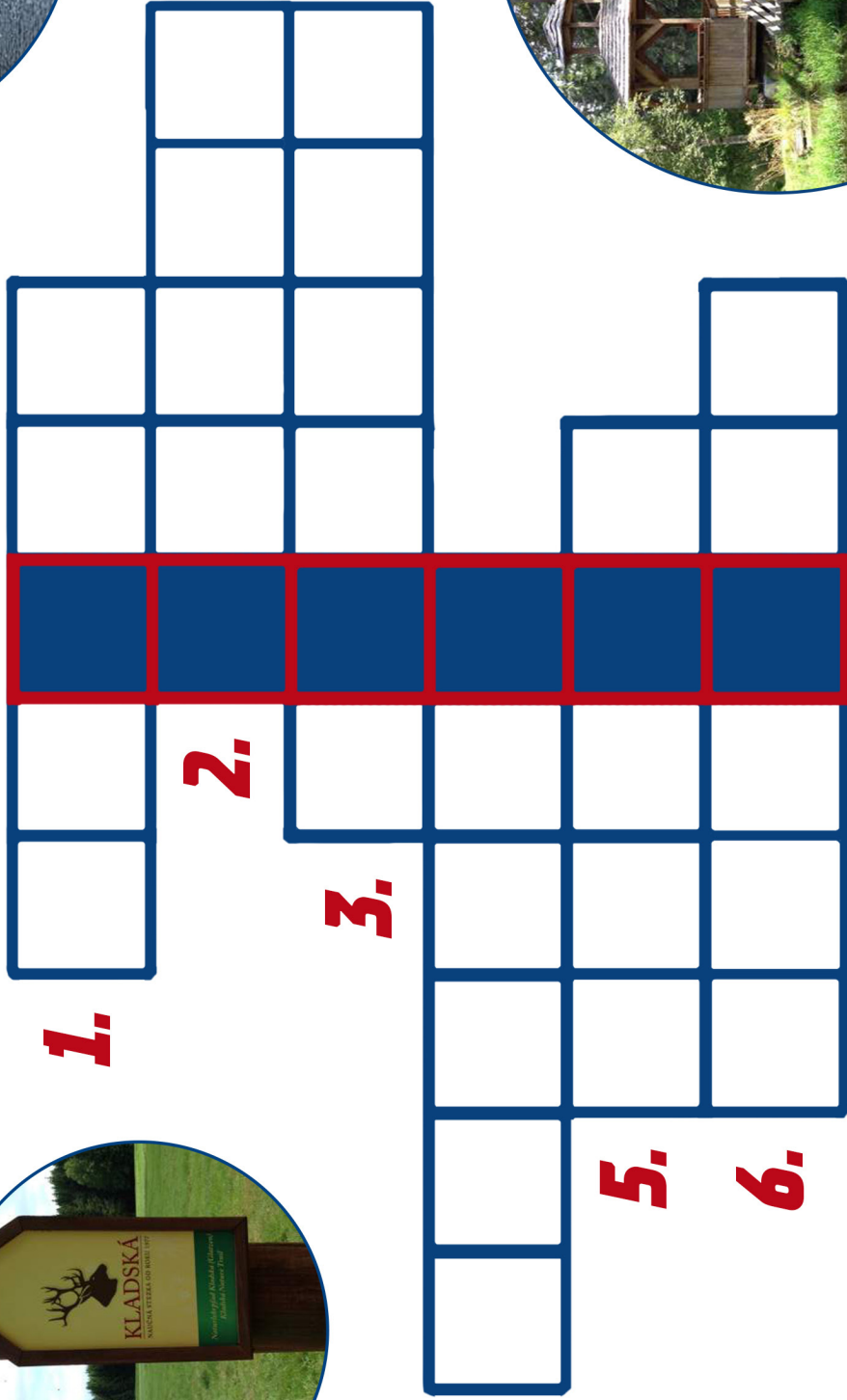
2.

3.

4.

5.

6.

Do rašelinišť a tajgy v Kladské

Užijte si s dětmi dobrodružnou výpravu mezi rašeliništi a vyhraďte hodnotné ceny!
Osada Kladská s oborou a zámečkem na vás čeká v Karlovarském kraji u Mariánských Lázní a je chráněnou památkovou zónou.

Praktické informace:

Délka trasy:

2-4 km

Obtížnost:

Velmi lehká a atraktivní trasa kolem rybníka, je zde mnoho her a úkolů pro děti. Projedete tudy i na vozíčku, s kočárkem nebo se psi na vodítku. Kola nechte tentokrát doma. Pokud je špatné počasí nebo hodně sněhu, výlet raději odložte.

Vzdálenost od Prahy a jak se tam dostat:

180 km ujedete za cca dvě a půl hodiny. Od Plzně (dálnice D5) dálniční sjezd exit 128 – Bor; Chodová Planá odbočka Mariánské Lázně, a pak směrovkami na Lázně Kynžvart a na Kladskou. Příjezd přímo z Mariánských Lázní byl při psaní výletu omezený. Lepší příjezd je „oklikou“ přes Velkou Hleďsebi a lázně Kynžvart – sice zajíždka ca 10 km, ale průjezdné kdykoliv. V zimě jen pro zkušené řidiče (sníh a led na silnici, nesolí se!) a určitě ne pro kaskadéry na letních pneumatikách.

Parkování: Zdarma před restaurací Tetřev hned na začátku trasy.

WC: V restauraci nebo omezeně v přírodě.

Možnost občerstvení:

Vyhlášené jsou borůvkové koláče v restauraci Tetřev. V době COVIDu u Tetřeva fungují jako výdejové okénko – podporu určitě uvítají, ale termoska s čajem a svačina („jedlá odměna“) je sázka na jistotu.

Trasu testovali

Trasu pro vás prošla **Lucie Nachtigallová**

Postřehy dětí:

Linda: „Nejvíc mě bavilo hledat stopy zvířat na trámčích chodníčku.“

Pepík: „Uprostřed rybníka je ostrov, tam si postavím stan a budu v něm bydlet.“

Kryštof: „Strašně moc mi chutná borůvkový koláč a knedlík, napucnul jsem se jako obr.“

Legenda pro rodiče a popis trasy:

Milí cestovatelé,

zvezme vás do jedné z nejstarších a největších přírodních rezervací na Karlovarsku a do nejvzácnější části Slavkovského lesa. Rezervace byla vyhlášena na pěti rašeliništích v okolí Kladské už v roce 1933.

Že se bojíte bahna a smrádku? Tak to nemusíte...

Dobrodružná cesta pro všechny děti vede po dřevěných roštích a je plná úkolů nejen od nás, ale i od tvůrců stezky. Kdy jindy se vám podaří strávit odpoledne v tajze! Kočárek se dá v zimě dobře nahradit sáňkami. Sníh se drží poměrně dlouho, takže na jaře i na podzim jsou lepší pevnější boty.

Dopis dětem:

Ahoj kluci a holky,

dnešní cesta za hádankou povede tajgou kolem rašelinišť, tak pozor, ať v nich nezapadnete.

Tak jako u ostatních našich výletů, i k tomuto výletu jste dostali originální mapu s vyznačenou trasou.

Pokud půjdete po správné cestě, budete se pozorně rozhlížet, číst správné texty a poslouchat to, co vám budou říkat vaši rodiče, jistě dokážete odpovědět na všechny dnešní úkoly.

Pokud nám napíšete její řešení na **soutez@sportisimo.cz** na konci každého měsíce vylosujeme jednoho z vás a ten od nás dostane sportovní dárek. Zároveň můžete získat také dárek, pokud se vyfotíte na námi určených místech pointview- v mapě jsou označeny foťáčky - a fotku nasdílejte na Instagramu pod **#sportisimovylety**. Na výlet můžete jít až do konce dubna 2022, a tak dlouho také běží obě soutěže.

Toto jsou dnešní hádanky:

Stezku i první tabuli najdete velmi snadno – cesta začíná na louce v obci Kladská. Osada Kladská byla založena roku 1875 tehdejším majitelem panství knížetem Otto Fridrichem Schonburg-Waldenburg. Jeho jádro tvoří roubená stavení švýcarského horského stylu s loveckým zámečkem. Vidíte je?

Exteriéry budov jsou zdobeny mysliveckými náměty a loveckými trofejemi. Celá osada je obklopena parkovou úpravou s hojným zastoupením okrasných dřevin. Zkuste najít třeba buk červenolistý? Je to ten nádherný strom směrem k rybníku. Kdo najde na první šipce jelena? A který dopravní prostředek dál už nesmí? Vyrážíme po chodníčku... Těšte se.

Obec Kladská (německy Glatzen) leží 7 km od Mariánských Lázní, poblíž Lázní Kynžvart, v nadmořské výšce 814 m n. m. Nad ní se tyčí zalesněný vrch Lysina, po Lesném druhý nejvyšší vrchol Slavkovského lesa. Historie Kladské, podobně jako je tomu u Mariánských Lázní, nesahá daleko, pouze do roku 1873, kdy kníže Otto Friedrich Schönburg-Waldenburg koupil od c.k. montánní správy v Horním Slavkově rozlehlé zalesněné území za šest set tisíc zlatých.

Místo, kde tehdy stávala pila, si velmi zamiloval, a tak na náhorní plošině u břehu rybníka začal v roce 1875 s výstavbou Kladské. Nalevo už vidíte mokřadla a první naučnou tabuli. Kníže je zde také na fotce.

1. Co má kníže přehozeno přes rameno?

Právě na tomto místě můžete udělat svou první fotku a nasdílet ji na IG **#sportisimovylety**. Kdo ví, třeba vyhrajete nějaký hezký dáreček!

Celý areál sem byl převezen z výstavy ve Vídni, kde ho kníže koupil. Sruby byly po skončení výstavy rozebrány, převezeny na Kladskou a tady Švýcarsy znovu sestaveny. Po dostavění bylo nejbližší okolí parkově upraveno. Zajímavostí té doby bylo to, že svou soukromou cestu z Mariánských Lázní, přes Králův kámen, dovolil kníže používat pouze kočárům, takže motorová vozidla musela své pasažéry na Kladskou vozit značnou objíždkou, po okresní silnici přes Prameny. Hostinec U tokajícího tetřeva kníže pronajímal a vlastní zámecká kuchyně byla v pravém křídle loveckého zámečku. Nájemci hostince byli proslulí odborníci. Ceny byly relativně vyšší (což platí do dnešních dnů), pouze výčep pro kočí byl výjimkou.

Vidíte teď sluneční hodiny na louce? My měli zataženo. Co vy? Fungují? Vyzkoušejte je, vyfotťe se s nimi a my vám o nich něco řekneme. Sluneční hodiny jsou zařízení pro určování času v závislosti na zdánlivém pohybu Slunce. Sluncem ozařovaný předmět vrhá stín. Podle aktuální pozice stínu lze určit čas. Určování času je matematicky odvozeno z kombinace dvou základních pohybů Země a Slunce.

Většina typů slunečních hodin má číselník od 6 až po 18. Čísla jsou většinou římská. Nejstarší sluneční hodiny jsou známy z archeologických vykopávek v Knowthu. Pocházejí přibližně z roku 5000 př. n. l. Kolem roku 3500 př. n. l. se už používaly v Egyptě, Babylonii, Indii a Číně.

Jestlipak víte, kde Knowth leží. Napovíme, že je to ostrov vedle Velké Británie a hlavní město se jmenuje Dublin.

2. Jak se jmenuje země, kde byly objeveny nejstarší sluneční hodiny?

Také máte nějaké sluneční hodiny doma? A víte, jak se říká hodinám, ve kterých jsou drobná zrníčka? Přesypávají se...

Napravo od nás je rybník se zapáchající rašelinovou vodou. Naši čubinku jsme neuhlídali, takže nevynechala příležitost a pěkně se v rybníčku ošplouchla. Smrděla pak ještě dva dny! Ale to jsme úplně odbočili od tématu... Pokračujte dál po stezce... Podívejte se nyní vpravo – na horizontu v koruně jednoho ze stromů je taková divná koule – to je čarovník. Že jste to nikdy neslyšeli? No, my také ne..., ale co nevíme, to zjistíme...

Čarovník je chomáčovitá nebo metlovitá znetvořenina na stromech a keřích, která je tvořena hustěji nahloučenými větvičkami, často odlišného zabarvení, tvaru a uspořádání olistění (jehlic).

Netypický růst částí rostlin může být vyvolán onemocněním, které způsobují např. rez jedlová, vřeckaté houby rodu kadeřavka, roztoči, viry aj. Pokud se tyto postižené části rostliny chorobě či škůdci neubrání, většinou hynou. V různých regionech byl tradičně čarovníkům přičítán magický charakter, přinášely tu štěstí, tu smůlu, věřilo se, že vznikají po zásahu stromu bleskem, což v ojedinělých případech může být i pravda.

Teď vidíte krásnou lezací břízu a napravo taky krásný jehličnatý strom, pod kterým by jistě ani Nastěnce nebyla zima. Víte, které Nastěnce a ze které pohádky? Její sestra se jmenovala Marfuša...

3. Jak se jmenuje slavná ruská pohádka?

Kladskou navštívila spousta vzácných hostů své doby, jako například anglický král Eduard VII., bulharský král Ferdinand, vídeňský arcivévoda Ferdinand, francouzský ministerský předseda Clemenceau, sovětský ministr zahraničí Litvinov, T. G. Masaryk, maršál Koněv, generál Svoboda nebo Jurij Gagarin. Víte, kdo byl Gagarin? Rodiče poradí...

A vidíte nyní odbočku k rybářům? Chytají zde velké kapry – prý na burizony a na kukuřici...

Kladská byla vždy však úzce spojena ne s rybářstvím, ale s myslivectvím. Největšího rozkvětu v této oblasti zaznamenala právě za Sigismunda Schönburg-Waldenburga, který byl vášnivým milovníkem přírody a lovu. Za něho měla Kladská přes 1000 kusů vysoké a byla druhým největším revírem vysoké v Čechách. Když 11. listopadu 1936 zemřel, byl pochován v blízkosti zámečku, jak si přál. O jeho smrti se traduje, že souvisela se zastřelením bílého jelena, jehož střelec, podle myslivecké pověsti, do roka zemře.

Lesní hrobka je nedaleko zámečku v lese a je známo, že od roku 1936 byla již několikrát násilím otevřena. Poprvé v roce 1945 americkými vojáky, pak našimi vojáky a naposledy zloději, kteří zde hledali zlato. V hrobce však všichni našli pouze nabalzamovaného knížete v zelených bačkorách. V současnosti je hrobka zabetonována, aby se případní další hledači pokladů nepokoušeli masivní desku odsunout.

Z události se zastřelením bílého jelena se postupem času stal na Kladské jakýsi kult. V zámečku byla pověšena dokonce trofej, která však později zmizela, a v hostinci býval veliký obraz bílého jelena, který už tam ale také není. Snad aby událost neupadla v zapomnění, byla v roce 1964 instalována u silnice velká bronzová socha, nazvaná Umírající jelen. Vytvořil ji sochař Antonín Kalvoda na jižní Moravě a její podivné zabarvení je prý způsobeno tím, že o ni během vypalování umělci rozbíjeli lahve s pitím.

Nezdvořáci! Viděli jste sochu, když jste přijížděli? Pokud ne, vzpomeňte si, až budete odjíždět...

Obcházíme kolem Kladského rybníka, jeho voda je černá jako noc - to způsobuje rašelina. Dobře se dívejte pod nohy, čeká na vás překvapení. Na prknech se občas objeví informace o zvířecích stopách či lístečcích zdejších stromů. Vidíte nějaké? Jedna na vás čeká třeba u odpočívadla s odbočkou k rybníku... Veverka, jedle a buk... Vidíte? Přecházíme přes lávku, třetina cesty je již za námi a ani trošku nás nebolí nohy. Vyfoťte se a fotku nasdílejte!

Naučná stezka Kladská byla otevřena pro veřejnost 14. 9. 1977 (cha cha – stejný ročník jako je ročník autorky tohoto textu) a patří k nejstarším naučným stezkám na území České republiky.

Už od svého počátku byla konstruována tak, aby stezku mohli navštívit i fyzicky méně zdatní návštěvníci. Stezku tvoří dřevěný povalový chodník s délkou přibližně dva kilometry a je vybavena čtrnácti informačními panely a několika lavičkami.

Tajgu ročně navštíví více než 50 000 turistů.

Kolik tabulí už máme za sebou? Počítali jste? Teď vás čeká ta nejzábavnější – audiotabule.

Budete si moci sami vybrat zvuk zvířátka, kterého uvidíte na obrázku. Dokážete ho pak napodobit?

Jakpak dělá tetřev hlušec? A jak vypadá? A kdo si vzpomněl na Cimrmany a jejich Blaník?

HYNEK: To je špatný. Slyším. Jiný slovo řekni.

SMYL: Kráva.

HYNEK: Pořád slyším.

SMYL: Tetřev hlušec. (Hynek nereaguje.) Tetřev hlušec. Tetřev hlušec. Jak mě slyšíte?

HYNEK: Je to dobrý, neslyším.

SMYL: Opravdu neslyšíte?

HYNEK: Říkáš něco?

SMYL: Blbouna blbá, hluchá, nadřizená...

4. Najděte na tabuli, jak se tetřev řekne latinsky?

Je to velký druh hrabavého ptáka. Samec dorůstá jen o málo menší velikosti než krocán, samice je téměř o třetinu menší. Samec je zcela nezaměnitelný – tmavý, s bílou skvrnou v ohybí křídla a zblízka patrným modrozeleným leskem na hrudi. Nad očima jsou dobře patrné červené poušky, zobák je slámově žlutý. Samice je nenápadně hnědá, tmavě proužkovaná. Tetřevů u nás žije málo. V roce 2019 bylo spočítáno 600-700 ks. Tak potichoučku, ať se v klidu množí...

Na rašeliništích, která teď vidíte všude kolem sebe, rostou charakterické druhy rostlin a živočichů, které se přizpůsobily zdejšímu kyselému prostředí a málo výživné půdě. Proto zde najdeme kromě smrku ztepilého i borovici blatku. Z keřů se zde daří speciálnímu druhu borůvky, masožravky zastupuje tučnice obecná a rosnatka okrouhlolistá, které svými lepkavými listy obejmou neopatrný hmyz a pomocí vyloučených šťáv rozloží měkké části potravy na vstřebatelný roztok. Proto můžeme najít v jejich bezprostředním okolí zbytky nepozředených pevných částí, zvláště krovek brouků. Vidíte nějaké krovky pod kytkou? Brzy z jara, často když ještě leží sněh, vylétá žluťásek borůvkový, jehož housenky dokážou přežít i mráz pod -30 °C. Asi mají nějaké dobré zimní kombinézky a čepice.

V blízkosti vodních ploch a potoků obletují pestře zbarvené vrchovištní druhy vážek a šídel. Z obojživelníků je zastoupen pouze skokan hnědý a z plazů zmije obecná, většinou v černé formě. No, nic proti zmijím, ale jedna před lety uštkla našeho psa a my sami na ni narazili na našich výletech už mockrát, takže tentokrát by mohla někam zalézt a neotravovat ani nás a ani vás, že jo? Ale ona stejně teď v zimě určitě někde spinká.

Kdo najde na stromě červené číslo 113? A kdo vidí značku, která nás vede kolem rybníka? A kdo vidí ostrůvek v rybníce? Roste na něm jen jeden stromeček... Poznáte který? Až minete naučnou tabuli o rostlinkách, najděte na prknech stopu srnečka, dub letní a stopu jedné malé zrzavé šelmy.

5. Jak se jmenuje česká nejrozšířenější šelma?

A teď najdete jezevce a jeřáb... Než dojdeme k poslední tabuli před asfaltkou, kde se od nás můžete oddělit a vrátit k parkovišti nebo ještě malý kousek pokračovat druhou částí naučné stezky, musíme si něco říct o té tajemné věci, o které dnes často mluvíme. Je to TAJGA – slyšíte jak tajemně zní? Tak poslouchajte. Tajga je oblastí severských jehličnatých lesů, které se rozprostírají v souvislém pásu na značné části severní polokoule. Území tajgy se vyznačuje specifickými klimatickými podmínkami. Charakteristické pro podnebí tajgy jsou především dlouhé tuhé zimy s velkou sněhovou nadílkou a krátká horká léta. Krajina tajgy je převážně rovinná a jednotvárná. Nejčastějším jehličnatým stromem tajgy je smrk, často se rovněž vyskytují modříny a tisovce. Tajga je nejen oblastí severských jehličnanů, ale také ruským městem na Transibiřské magistrále. V naší zemi tajgu najdete jen na několika místech, tohle je největší. Líbí?

Přicházíme k poslednímu stanovišti. Je nad ním krásný nápis. Část vám napíšeme, ale to jedno slovo musíte doplnit vy.

„Utrhl jsem květinu – uvadla. Chytil jsem...“

6. Doplně...

...zahynul. Došel jsem k poznání, že je třeba lásku k přírodě vyjádřit jinak.”

Tak, a máte to – tajenka je hotova a kouká z ní na vás jedna známá pohádková postava. Pokud s námi půjdete na nějaký jiný výlet, třeba narazíte i na její dva kamarády.

Teď nás čeká povídání o Dlouhé stoce, kterou právě teď vidíte, a pak přelezeme přes silnici do druhé části výletu. Na jaře roku 2010 se otevřel nový úsek naučné stezky. Je to pokračování od konce stávající stezky a vede na opačné straně silnice, pod hrází, a končí u parkoviště na Kladské. Nová stezka tu vede kolem Dlouhé stoky a vybudovaná je zde také odbočka k altánu na ostrůvku rybníka. U altánku se také můžete vyfotit – je to dnešní poslední fotící místo. Půjdete s námi? Tak si připravte nějaké pečivo pro kačeny, čekají na vás na hrázi mezi dvěma jezírky. Ale teď k té slíbené stoce...

Dlouhá stoka je významná technická památka, protínající velkou část Slavkovského lesa. Budovat se začala v roce 1531, dokončena byla o pět let později, v roce 1536. Hlavními důvody pro zhotovení tak rozsáhlého vodního díla (v Evropě 16. století neměl podobný projekt obdoby) byla rozvíjející se důlní činnost, která spotřebovávala stále více vody pro pohon strojů a také dřeva, jehož zásoby kolem dolů byly téměř vyčerpány.

Bylo proto třeba dopravit vodu a dřevo do báňských provozů v okolí Horního Slavkova a Krásna ze vzdálených kynžvartských lesů. Majitel těchto dolů, bohatý feudál na Bečově a Horním Slavkově Jan Pluh z Rabštejna, zadal tento úkol důlnímu měřiči Rössmeislovi, který po měsících měření přišel s hotovými plány na vodní příkop nazvaný Flossgraben (Plavební příkop). Flossgraben znamenal vysoce cílevědomý a promyšlený zásah do přirozeného vodního režimu.

Vzhledem ke konfiguraci terénu šlo především o dobré měřičské vedení prací a udržování minimálního spádu jako záruky, že vody budou úspěšně dovedeny do potřebné nadmořské výšky a tím zajištěn smysl celého počínání. Značný rozsah práce spočíval mimo vlastní vyhloubení a vydláždění koryta rovněž ve vybudování poměrně mohutných nepropustných hrází a násypů na svazích. Celková délka vodního příkopu měřila 24,2 km. To je neuvěřitelná délka!

Už jste přešli hráz? A nakoukli do altánku? Tak teď už to bude lesem jenom chvílička... Flossgraben byl s největší pravděpodobností vytyčen dosti shodně s původní trasou staršího příkopu, který zde byl zřízen už koncem 14. století. Odbočoval z říčky Róty a současně přijímal i přebytek vod odtékajících z výpusti Kynžvartského (dnes Kladského) rybníka. Takřka po vrstevnici přiváděl vodu až k Teilhäselu (dnes Dílce), kde se rozdvojoval. Stavidlo Dílce pod Krásenskou rozhlednou obsluhoval vrchní dozorce, který zde bydlel ve strážním domku a měl za úkol rozdělovat vodu směrem na Seifertsgrün a Krásno. Rozdělování vody, udržování a užívání stoky bylo dáno provozním řádem, který byl během věků průběžně měněn, podle toho, čí vliv zrovna převládal. První z nich byl vydán již v roce 1535.

Stíháte ještě kromě poslouchání o stoce číst naučné tabule? Jsou to trochu složité texty o geologii, a tak... Dlouhá stoka nás baví víc... Voda z příkopu byla vedena do několika báňských rybníků a posléze k hornickým a úpravárenským provozům. V dobách největšího rozkvětu hornictví napájela 52 rudných mlýnů, jejichž provozovatelé se zavázali Janu Pluhovi splácet pěti procenty vytěženého materiálu obrovské náklady na stavbu, až do jejich úplného splacení. Šířka vodního příkopu byla průměrně kolem dvou metrů a později byl po stranách, především kvůli dopravě lesního dřeva, obložen kmeny. S plavením dřeva se však začalo až po roce 1547. Tvar koryta byl lichoběžníkový o šířce dna 1,2 až 3 metry.

Víte, jaký tvar má lichoběžník? Zkuste ho prstíkem namalovat ve vzduchu.
Ne, Adámku, to je kosočtverec – ten nemaluj!

Průměrná hloubka příkopu dosahovala jeden metr. Úseky procházející Krásnem a Horním Slavkovem byly vyzděny. Tok vody byl poměrně rychlý a výškový rozdíl mezi jejím počátkem (810 m n. m.) a ústím do Slavkovského potoka v Horním Slavkově (587 m n. m.) představoval 223 metrů na celkovou délku 24,2 km. Odborníci ovšem nejvíce obdivují úsek od Kladského rybníka k Dílcům, kde je na 21 km délky výškový rozdíl pouhých 75 metrů, což je 35 cm na 100 metrů!

Podle údajů z roku 1601 bylo na stoce 35 mostů a 13 stavidel. Od svého vzniku do současnosti byla stoka několikrát upravována, tak jak vyžadoval tok dění. Stala se vlastně tepnou kraje, jímž protékala. Někomu přinášela užitek, jiného omezovala. První větší rekonstrukce proběhla v letech 1601–1608. Později, spolu s omezením těžby cínu, upadal i význam stoky. Nadlouho poslední úpravy, které se daly posoudit jako prospěšné, byly provedeny v roce 1908. Příkop byl rekonstruován a byly postaveny betonové můstky, místo zříčených kamenných. Období meziválečné, ale hlavně poválečné bylo pro Dlouhou stoku takřka smrtelné. Koryto bylo nejprve zúženo částečným zásypem, a když v oblasti začaly těžit Jáchymovské doly, došlo k narušení a částečnému zničení vodních děl, především některých částí kanálů, odvodňovacích štol a báňských rybníků.

Z důvodu těžby cíno-wolframových rud Rudnými doly Příbram bylo provedeno přeložení dílčího úseku Flossgraben do nové trasy betonového koryta.

Vzpomenou si rodiče na chemickou značku wolframu a cínu? Tak schválně...

Na devastaci díla se podílely také Státní statky, které koryto překládaly k napájení dobytka a na některých místech ho dokonce zaoraly. Další ranou pro toto unikátní dílo bylo období divoké privatizace ze začátku devadesátých let a nekontrolovatelné stavby malých vodních elektráren. V současnosti už se však situace lepší. Díky úsilí místních občanů, rodáků a Nadace Georgia Agricoli, region Slavkovský les, je v dnešní době celá trasa funkční a průtočná a kolem některých částí je obnovena původní technická komunikace, sloužící dříve k údržbě. V září 2003 zapsalo ministerstvo kultury Dlouhou stoku do seznamu kulturních památek.

Tak, a jsme v cíli. Vůbec by nás nenapadlo, že nám vyprávění o stoce vydrží celou druhou část stezky. Ale bylo to tak zábavné!

Vy si teď můžete vyzkoušet, jestli doskočíte daleko jako myška, kočka nebo veverka, a pak hurá na báječný borůvkový koláč, který pro hospůdku Tetřev peče už dlouhá léta jedna moc hodná stará paní.

My si dáme hned dva. Přejeme vám šťastnou cestu domů a zase někdy nashledanou!

- 1. Co má kníže přehozeno přes rameno?**
- 2. Jak se jmenuje země, kde byly objeveny nejstarší sluneční hodiny?**
- 3. Jak se jmenuje slavná ruská pohádka?**
- 4. Najděte na tabuli, jak se tetřev řekne latinsky?**
- 5. Jak se jmenuje česká nejrozšířenější šelma?**
- 6. Doplň:...**

